

Jakub Bednarczyk

 <https://orcid.org/0000-0003-2553-3527>

Uniwersytet Śląski

Szkoła Doktorska UŚ

Wydział Nauk Przyrodniczych

Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej

jakub.bednarczyk@us.edu.pl

PRZESTRZENNE ZRÓŻNICOWANIE PRZESTĘPCZOŚCI W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM W CZASIE PANDEMII COVID-19

Abstrakt: Bezpieczeństwo publiczne jest kluczowe dla rozwoju stabilnego państwa. Wiele krajów na świecie w ostatnim czasie boryka się z problemami społeczno-gospodarczymi. Na zjawiska społeczne związane z przestępczością wpływ miały m.in. pandemia COVID-19 oraz pogłębiający się kryzys gospodarczy. Głównym celem badań jest przedstawienie przestrzennego zróżnicowania przestępstw stwierdzonych przez policję, które miały charakter kryminalny i gospodarczy, w powiatach województwa śląskiego w latach 2019–2022. W niniejszym artykule skupiono uwagę na wybranych aspektach przestępczości w województwie śląskim. Przestrzenne ujęcie tematu pozwoliło zaobserwować zmiany w strukturze przestępstw w poszczególnych powiatach tego województwa. W porównaniu do 2019 r. w kolejnych latach stwierdzono wzrost liczby przestępstw oraz zmianę ich struktury. Warto zaznaczyć, że duży wzrost liczby przestępstw dotyczy tych o charakterze gospodarczym. Zmiany struktury przestępstw wynikają m.in. z wprowadzonych restrykcji w czasie pandemii COVID-19.

Słowa kluczowe: przestępstwa kryminalne, przestępstwa gospodarcze, systemy informacji przestrzennej, GIS, województwo śląskie

SPATIAL DIFFERENTIATION OF CRIME IN THE SILESIAN VOIVODESHIP DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract: Public safety has become a key aspect in recent years in determining the development of a stable state. Many countries around the world have recently been facing socio-economic challenges and among the factors influencing social phenomena related to crime were the COVID-19 pandemic and the deepening economic crisis. The primary aim of this study is to present the spatial differentiation of criminal and economic offences recorded by the police across the counties of the Silesian Voivodeship between 2019 and 2022 with this article focusing on selected aspects of crime within the Silesian region. A spatial approach to the subject has allowed for the observation of changes in the pattern of offences across individual counties in the voivodeship. Compared to 2019, subsequent years recorded an increase in the number of offences and a shift in their type. It is noteworthy that there was a significant rise in the number of economic crimes. Changes to the type of crime are attributed, among other factors, to the restrictions introduced during the COVID-19 pandemic.

Keywords: criminal offences, economic crimes, geographic information systems, GIS, Silesian Voivodeship

1. WPROWADZENIE

Przestępczość można rozpatrywać jako jeden z głównych problemów społecznych współczesnego świata (Gardocki, 2013). Niemal wszędzie nielegalne działania prowadzą do utraty mienia i życia. Przestępczość wywiera szkodliwy wpływ nie tylko na gospodarkę, ale również na jakość życia społeczeństwa (Francis i in., 2022). To narastające i uciążliwe zjawisko przyczyniło się do podjęcia próby zwalczania przestępczości jako jednego z nadrzędnych celów wielu państw. Badania nad przestępczością cechują się dużą złożonością

opisywanej problematyki oraz analizowane są przez przedstawicieli wielu dziedzin nauki, zyskując interdyscyplinarny charakter. Badaniem przestępczości zajmują się m.in.: nauki prawne, politologia, psychologia, socjologia, kryminologia, ekonomia i geografia (Bąk, 2015). W niniejszym artykule podjęto próbę prześledzenia zmian wskaźników wybranych rodzajów przestępstw stwierdzonych przez policję w powiatach województwa śląskiego w latach 2019–2022 (podczas pandemii COVID-19).

Pandemia COVID-19, która formalnie trwała na świecie w latach 2019–2022 (por. Śleszyński i in., 2024), stała się piątą w pełni udokumentowaną dyfuzją wirusa chorobowego od czasów grypy zwanej hiszpanką z 1918 r. (Liu i in., 2020). Konsekwencje pandemii COVID-19 wpłynęły na życie codzienne ludzi na całym globie, a także zaistniały w procesach społecznych i światowej gospodarce. Pandemia była jednym z największych wyzwań, przed jakimi stanął świat, stała się zagrożeniem dla bezpieczeństwa w jego wielu wymiarach. Do tej pory za największe zagrożenie uznawano terroryzm, to się jednak zmieniło wraz z rozprzestrzenianiem się koronawirusa. Władze praktycznie wszystkich krajów przedsięwzięły nadzwyczajne środki bezpieczeństwa, aby w możliwie jak największym stopniu zminimalizować ryzyko szerzenia się choroby (Śleszyński, 2021). Wydarzenia związane z pandemią zmieniły na pewien czas dotychczasowe życie społeczeństw na całym świecie (Ciotti i in., 2020). Wpłynęły na każdą sferę życia ludzi, w tym na zjawisko przestępczości i zmniejszenie, a nawet utratę poczucia bezpieczeństwa, które jest jedną z podstawowych potrzeb człowieka (Hooper i in., 2020). Bezpieczeństwo cechuje się zmiennością w czasie i ulega dynamicznym zmianom na skutek zdarzeń, w tym również przestępstw o charakterze kryminalnym i gospodarczym (Lewandowski, 2022).

Celem badań jest przedstawienie zróżnicowania przestrzennego przestępstw o charakterze kryminalnym i gospodarczym oraz dynamiki ich zmian w czasie pandemii COVID-19.

2. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU BADAŃ

Województwo śląskie jest położone w południowej części Polski (rysunek 1). Jako jednostka administracyjna wyróżnia się na tle kraju wysokim współczynnikiem urbanizacji (77,6%) oraz gęstością zaludnienia (370 osób na km²). Pod względem liczby ludności jest to drugie największe województwo w Polsce (4,5 mln mieszkańców, więcej ma tylko województwo mazowieckie – 5,4 mln mieszkańców). W 2022 r. na terenie województwa śląskiego stwierdzono 152 tys. przestępstw, co oznacza, że na każde 1000 mieszkańców przypadało 35,08 czynów zabronionych. W tym samym czasie w Polsce na 1000 mieszkańców odnotowano 22,81 przestępstw (dane Głównego Urzędu Statystycznego [GUS] z 31 grudnia 2023 r.). Z przedstawionych danych wynika, że dla prowadzenia badań geografii przestępczości województwo śląskie stanowi wyjątkową przestrzeń do badań wpływu poszczególnych czynników na kształtowanie się zjawisk przestępczych.

Rysunek 1. Województwo śląskie z roku 2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii (2023)

3. PRZEGLĄD BADAŃ

Zjawiska przestępczości stanowią zagrożenie, z którym bezpośrednio mogą mierzyć się mieszkańcy wszystkich obszarów na świecie (Lisowska-Kierepka, 2020). Przestępczość można określać w sposób wieloraki. Z jednej strony może ona stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa mieszkańców na terenie jednostek administracyjnych, gdzie bezpośrednio występuje (Bogacka, 2017). Z drugiej stawia przed badaczami i praktykami (wydziały sprawiedliwości, policjanci, naukowcy) wiele pytań. Dotyczą one miejsc popełnienia przestępstw, ustalenia, kto jest jego sprawcą oraz jego motywów (Czarnecki, 2011). Potwierdza to, że zjawisko przestępczości jest bardzo skomplikowane. W jego badaniu występują również problemy związane z kwestią ustalenia, w którym momencie dany czyn staje się przestępstwem (Evans i Herbert, 2014).

Istotną składową poznania naukowego jest próba odpowiedzi na pytanie: czy przestępczość jest zjawiskiem geograficznym. W odniesieniu do realizowanych badań naukowych na tak zadane pytanie można odpowiedzieć pozytywnie. Geografia przestępczości

obejmuje bowiem zakresem swoich analiz człowieka i społeczności, które działają w określonym środowisku geograficznym. Środowisko również warunkuje decyzje o popełnieniu przestępstwa i ma wpływ na postrzeganie, który czyn nim jest (Harries, 1974). Jakkolwiek geografia w świetle heurystycznego ujęcia nauki nie definiuje teorii dotyczących przestępczości, to ważnym elementem w poznaniu tego zjawiska jest dostarczenie przez nią metod i narzędzi badawczych, które pozwalają na prowadzenie pogłębionych analiz przestępczości w ujęciu przestrzennym (Herbert, 2014). Uwzględniając opisane w literaturze badania nad przestępczością, uwagę zwracają pewne różnice w zakresie jej ujęcia (Lisowska-Kierepka, 2020). Można ich kilka wyróżnić. W Polsce dostępność danych, które dotyczą bezpośrednio zjawisk przestępczych, jest ograniczona. Stąd też w wielu publikacjach zwraca się uwagę na trudności wynikające z ograniczeń w uzyskiwaniu danych (dane przestrzenne a ich lokalizacja) (Mordwa, 2012). W opracowaniach zagranicznych natomiast brak danych nie stanowi dużego problemu z uwagi na większą dostępność danych liczbowych i faktograficznych. Ta kwestia w sposób szczególny wpływa na zakres poruszanych zagadnień, a także liczbę prowadzonych badań i liczbę publikacji (Mordwa, 2015).

Epidemia wywołana przez wirusa SARS-CoV-2 w Polsce pojawiła się w marcu 2020 r. Od tego czasu miała ona wpływ na wiele sfer życia w kraju, w tym m.in. na przestępczość (Krzysztofik i in., 2020). Wraz ze wzrostem liczby zakażeń rządy na całym świecie wprowadzały obostrzenia, które regulowały życie codzienne społeczeństw (Kordowska i Poreda, 2022). Również w Polsce ludzie doświadczyli czasowych obostrzeń w latach 2020–2021, takich jak: lockdowny, zamykanie placówek edukacyjnych, ograniczenia w liczbie osób w placówkach publicznych czy sklepach oraz przymus zdalnej pracy i edukacji (Jarynowski i in., 2020). Obostrzenia zostały złagodzone w 2022 r.

W obliczu zagrożenia nowym zjawiskiem mówiono o leku i wpływie rozprzestrzeniającej się epidemii na wszystkie aspekty życia codziennego, w tym zjawiska związane z przestępczością (Asmundson i Taylor, 2020; Gruchoła i Sławek-Czochra, 2021). Bezpośredni wpływ pandemii na przestępczość stał się przedmiotem badań kryminologów oraz badaczy z innych dziedzin na całym świecie (Stickle i Felson, 2020). Początkowo w zjawisku dyfuzji pandemii COVID-19 dopatrywano się spadku przestępczości pospolitej, co wynikało z ograniczenia kontaktów interpersonalnych i zniknięciu wielu relacji społecznych. Jednocześnie zwrócono uwagę na wzrost cyberprzestępczości, przestępczości o charakterze gospodarczym i przestępczości w rodzinie, zwłaszcza przemocy domowej (Halford i in., 2020).

Od momentu rozpoczęcia pandemii ukazało się wiele publikacji naukowych, które poruszały ten temat, m.in. „Spatial and functional dimensions of the COVID-19

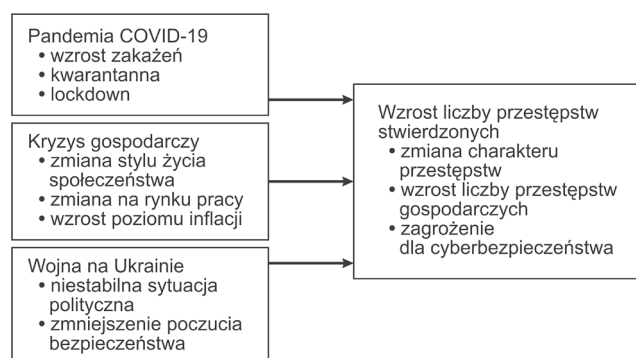
epidemic in Poland” (Krzysztofik i in., 2020) i „Crime and coronavirus: Social distancing, lockdown, and the mobility elasticity of crime” (Halford i in., 2020). Badania obejmowały bardzo szeroki zakres – od nauk medycznych, przez nauki matematyczne, społeczne, po nauki z zakresu geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej. Sytuacja epidemiologiczna skupiła uwagę władz poszczególnych krajów oraz społeczeństw (Ahorsu i in., 2020). Można wręcz stwierdzić, że inne aspekty życia codziennego straciły na znaczeniu. W przestrzeni zaczął panować trend „przestawienia na boczne tory” wybranych obszarów funkcjonowania państwa, które w danym momencie zostały uznane za mniej ważne w ogólnej hierarchii zagrożeń (Stolarski, 2021).

Istotnym aspektem stała się również próba usystematyzowania pojęć dotyczących prawa karnego. Niezbędne były modyfikacje terminów przedawnienia karalności przestępstw i wykroczeń skarbowych oraz nasilających się wykroczeń związanych bezpośrednio z epidemią COVID-19 (Lipiński, 2020). Kolejne publikacje naukowe przedstawiające badania zjawisk przestępczości przykładają dużą wagę do konkretnych typów przestępstw, np. przestępczości z nienawiści, analizując wpływ nie tylko pandemii, ale i zjawisk, takich jak brexit czy terroryzm (Allen, 2021).

Polskie publikacje dotyczące zjawiska przestępczości w okresie pandemii COVID-19 w większości odnoszą się do terenu całej Polski (Błachut i Krajewski, 2022), ale problem nie był poruszany w stosunku do samych większych aglomeracji, które stanowią interesujące przykłady relacji pandemii względem zjawiska przestępczości. Jednym z takich regionów jest konurbacja katowicka. Przypadek ten jest o tyle interesujący, że na tym najludniejszym w kraju obszarze metropolitalnym odnotowuje się specyfikę różnych innych zjawisk społeczno-ekonomicznych, stanowiących charakterystyczne tło postępującej pandemii (Krzysztofik, 2022; Krzysztofik i in., 2020, 2021). W szerszym kontekście badawczym niewątpliwą luką badawczą był także brak przedstawień graficznych wzrostu przestępczości w odniesieniu do pandemii COVID-19. Fakt ten powodował pewne ograniczenia możliwości obserwacji relacji obu zjawisk oraz ustaleń w zakresie tworzenia się trendów oraz prawidłowości przesuwania się fali przestępczości związanej nie tylko z samą pandemią.

Do zadań państwa jako złożonej organizacji należy stworzenie rozwiązań prawno-organizacyjnych, które są w stanie zapewnić bezpieczeństwo obywatelom. Stanowi to wewnętrzną ochronę państwa przed przestępczością (Wesołowska i Szerauc, 2002). Bezpieczeństwo to obejmuje swoim zasięgiem m.in.: potrzeby stabilności, niezależności oraz ochrony jakości życia (Stańczyk, 1996). Kluczowe w tym aspekcie jest monitorowanie przestępczości na terenie poszczególnych jednostek

administracyjnych – w badaniach prezentowanych w niniejszym artykule są to powiaty. Pandemia COVID-19 jest jednym z wielu przykładów w ostatnim czasie, które przypominają poszczególnym społeczeństwom, jak ważne w ich funkcjonowaniu jest bezpieczeństwo (Kancik-Kołtun, 2021). Przed organami władzy w poszczególnych województwach stawiane są nowe wyzwania i problemy, które mogą nasilić zjawiska przestępczości oraz spadek poczucia bezpieczeństwa wśród społeczeństwa (rysunek 2).

Rysunek 2. Czynniki wpływające na zmiany w liczbie przestępstw w Polsce w latach 2020–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie Kugla (2022) i Supel i in. (2022)

4. METODY BADAŃ

Badania dotyczące przestępczości w województwie śląskim w czasie pandemii COVID-19 można ująć w kategorii badawczej kładącej duży nacisk na punktowość zdarzeń w przestrzeni (Sypion-Dutkowska, 2010). Głównym efektem badań są mapy natężenia przestępczości na różnych obszarach badań oraz mapy *hot spots* (tzw. gorące miejsca), na których wyróżniono tereny z największą liczbą zdarzeń o charakterze przestępczym (Boba, 2005). Problematyka poruszana w opracowaniu Boby (2005) została przedstawiona według klasycznego ujęcia zdarzeń, które stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego. W tym nurcie badań dane są dopasowywane do poszczególnych jednostek administracyjnych (Sargin i Temurçin, 2010) i dopiero wtedy podlegają wnikliwej pracy badawczej.

Analizie poddano przestępstwa stwierdzone, czyli zdarzenia, które w wyniku zakończonych postępowań przygotowawczych zostały potwierdzone jako przestępstwa przez organy administracji rządowej właściwe do spraw ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego. Dane te są udostępniane przez Bank Danych Lokalnych GUS (2023). Do analizy przestrzennego zróżnicowania przestępczości w województwie śląskim posłużono

się danymi GUS dotyczącymi poszczególnych zagrożeń związanych z przestępczością dla lat 2019–2022. Są to przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych, przypadające na 1000 mieszkańców:

- ogółem,
- o charakterze kryminalnym,
- gospodarcze.

W celu wykonania kartogramów wykorzystano metody systemu informacji geograficznej (GIS). Do pracy z danymi posłużyło darmowe oprogramowanie QGIS, a do ich zobrazowania wykorzystano granice jednostek administracyjnych udostępnione przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii (2023) na stronie internetowej. Pierwszą czynnością było dodanie do projektu w programie QGIS granic administracyjnych i przypisanie im odpowiedniego układu współrzędnych geograficznych, czyli szerokości i długości geograficznej wyrażonej miarą kąta od początku układu współrzędnych geograficznych (punktu przecięcia 19E z obrazem równika), oznaczonych kodem EPSG 2180. Następnie, wykorzystując funkcję *clip*, przycięto granice powiatów do warstwy województwa, co stanowi podstawę utworzonego na potrzeby artykułu kartogramu. Dzięki możliwości połączenia tabeli atrybutów z danymi GUS utworzono nowy zestaw danych, który posłużył do opracowania artykułu (tabela 1). Dane w całości pochodzą ze źródeł wolnego dostępu.

Opracowano również wskaźniki dynamiki, które dotyczą bezpośrednio przestępstw ogółem oraz przestępstw o charakterze kryminalnym i gospodarczym w latach 2019–2022. Wskaźnik dynamiki, w literaturze nazywany również indeksem, to stosunek wielkości danego zjawiska w danym czasie do wielkości tego samego zjawiska w innym określonym czasie bazowym, który przyjmowany jest za podstawę do wyliczeń (Bobowski, 2004). Ogólny wzór przedstawia się następująco:

$$i = \frac{y_t}{y_0} \times 100\%$$

gdzie: y_t – wartość badanego zjawiska w okresie badanym; y_0 – wartość badanego zjawiska w okresie podstawowym.

W badaniach wyniki są interpretowane według przedstawionego podziału:

- $i > 1(100\%)$ – wzrost wartości badanego zjawiska związanego z przestępczością w badanym okresie w odniesieniu do okresu podstawowego;
- $i = 1(100\%)$ – badane zjawisko związane z przestępczością pozostało bez zmian w odniesieniu do okresu podstawowego;
- $i < 1(100\%)$ – spadek wartości badanego zjawiska związanego z przestępczością w badanym okresie w odniesieniu do okresu podstawowego (Zimny, 2010).

Tabela 1. Wykrywalność przestępstw o charakterze kryminalnym w województwie śląskim na tle pozostałych województw w latach 2019–2022

Województwo	Wykrywalność przestępstw o charakterze kryminalnym		Wskaźnik dynamiki 2019–2020	Wykrywalność przestępstw o charakterze kryminalnym w 2021 r.	Wskaźnik dynamiki 2020–2021	Wykrywalność przestępstw o charakterze kryminalnym w 2022 r.	Wskaźnik dynamiki 2021–2022
	2019 r.	2020 r.					
Śląskie	68,70	68,30	0,99	66,50	0,97	67,00	1,01
Dolnośląskie	58,80	59,00	1,00	59,60	1,01	56,60	0,95
Kujawsko-pomorskie	67,20	68,20	1,01	70,90	1,04	71,50	1,01
Lubelskie	79,00	78,80	1,00	78,10	0,99	73,60	0,94
Lubuskie	65,60	63,80	0,97	65,90	1,03	64,40	0,98
Łódzkie	57,50	59,50	1,03	57,00	0,96	57,30	1,01
Małopolskie	69,00	69,90	1,01	70,30	1,01	71,10	1,01
Mazowieckie	54,30	56,10	1,03	54,70	0,98	54,50	1,00
Opolskie	66,50	68,50	1,03	65,40	0,95	65,30	1,00
Podkarpackie	71,50	70,20	0,98	71,10	1,01	65,70	0,92
Podlaskie	66,60	74,50	1,12	73,10	0,98	74,00	1,01
Pomorskie	61,20	61,90	1,01	56,10	0,91	58,50	1,04
Świętokrzyskie	72,80	74,40	1,02	71,30	0,96	68,80	0,96
Warmińsko-mazurskie	69,70	69,50	1,00	68,80	0,99	71,10	1,03
Wielkopolskie	66,90	67,40	1,01	67,30	1,00	65,00	0,97
Zachodniopomorskie	76,20	64,90	0,85	67,10	1,03	63,40	0,94

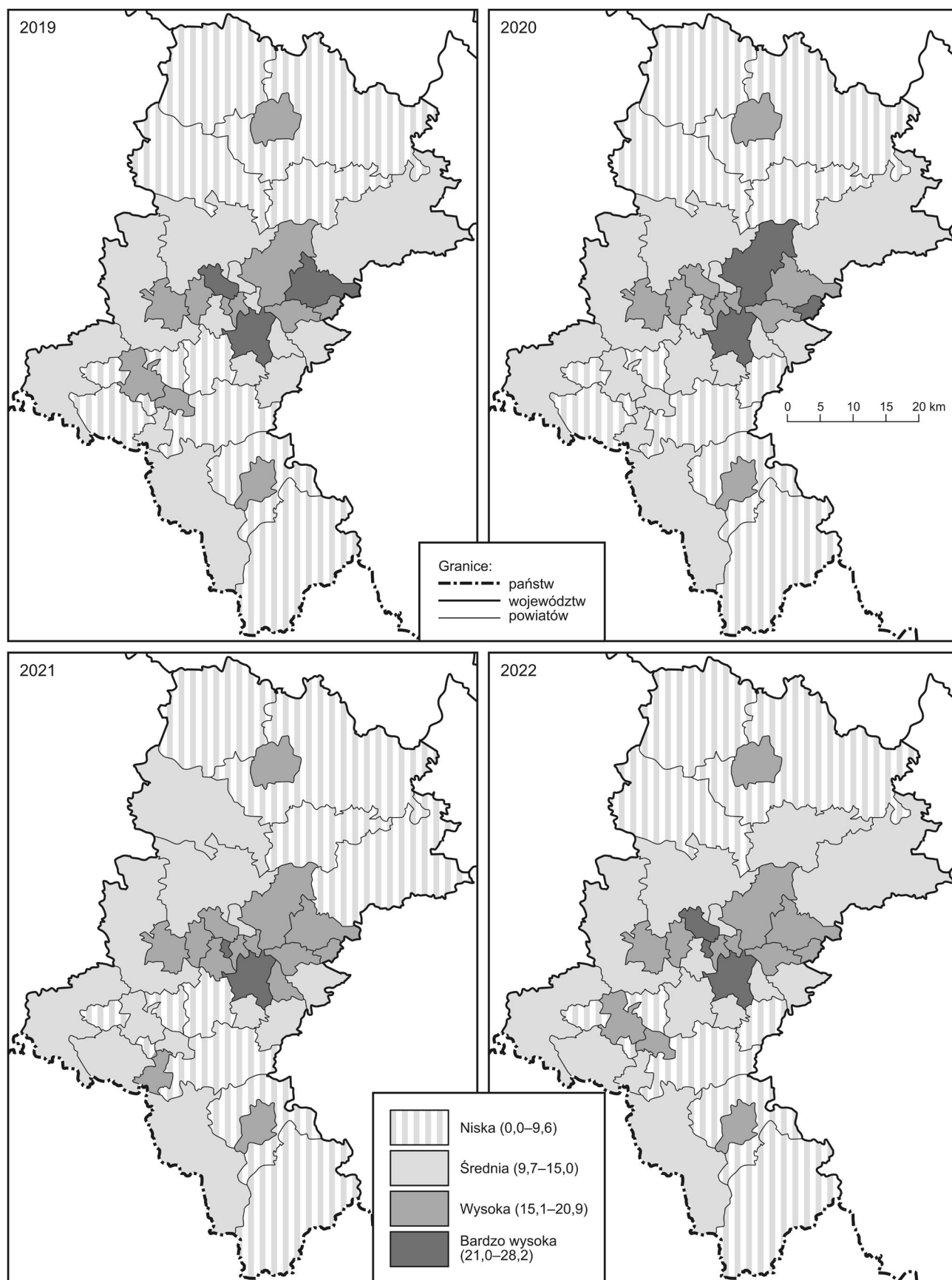
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS (2023).

5. PRZESTRZENNE ZRÓŻNICOWANIE PRZESTĘPCZOŚCI WEDŁUG CHARAKTERU PRZESTĘPSTW W POSZCZEGÓLNYCH POWIATACH WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Zgodnie z *Ustawą z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny* przestępstwo to czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia (*Ustawa*, 1997). Ważną kategorią są przestępstwa kryminalne. Jak wyjaśnia policja, mamy z nimi do czynienia w przypadku, gdy dochodzi do bójek, pobić, kradzieży mienia, kradzieży pojazdu, kradzieży z włamaniem, wymuszeń rozbójniczych, rozbojów, uszkodzeń mienia (Karpel, 2017). Definicja przestępstw kryminalnych wzbudza wątpliwości, na co zwraca się uwagę w wielu źródłach naukowych, bo trudno jednoznacznie określić, które typy przestępstw nie kwalifikują się do przestępczości kryminalnej. Posługując się zarówno danymi policyjnymi, jak i danymi GUS, możemy spotkać się z tym pojęciem. Niefortunne sformułowanie obciążone jest jednak błędem logicznym. Po raz pierwszy określenie to zostało wprowadzone przez ustawodawców,

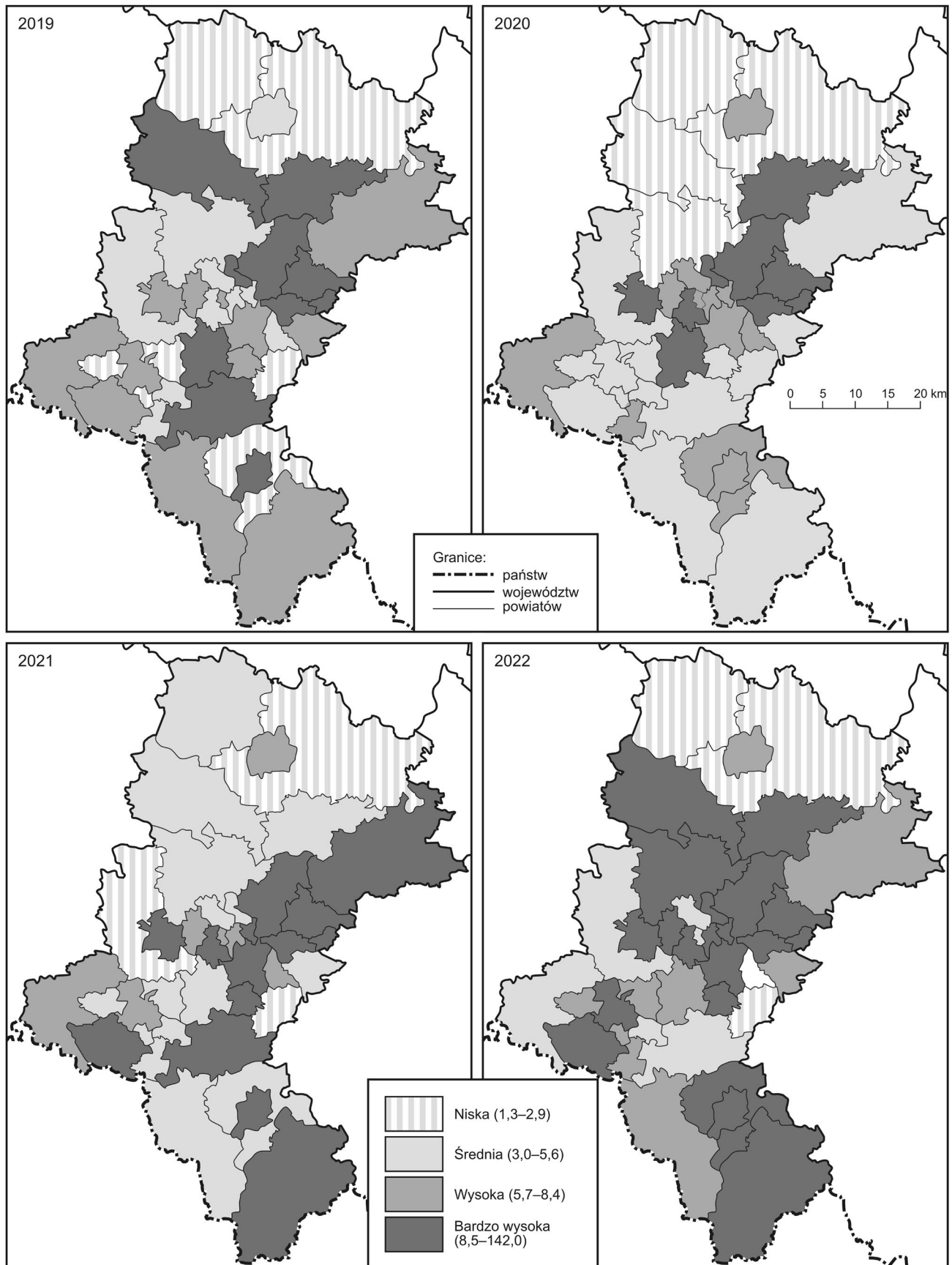
k którzy wydzielili trzy kategorie przestępstw: gospodarcze, drogowe oraz kryminalne (Sypion-Dutkowska, 2017). Jeśli dokonany podział jest podziałem pełnym i rozłącznym, to należy założyć, że rozpatrywany czyn nie uderza w bezpieczeństwo obrotu gospodarczego oraz nie został popełniony w ruchu drogowym, co na potrzeby tego artykułu zostało przyjęte. Jest to jednak niezgodne z Międzynarodową Klasyfikacją Przestępstw dla Celów Statystycznych (International Classification of Crime for Statistical Purposes [ICCS]) – pojęciu przestępczości kryminalnej brakuje cechy deskryptywności (Harrendorf, 2018).

W 2019 r. (rysunek 3, zob. s. 42) powiaty o największym wskaźniku przestępczości o charakterze kryminalnym to: Dąbrowa Górnicza (26,16), Katowice (24,54), Bytom (21,93) oraz Gliwice (20,88). W 2020 r. w zestawieniu ponownie pojawiają się Katowice (24,82) oraz Bytom (20,56). W tymże roku wśród powiatów o największym współczynniku przestępstw kryminalnych znalazły się powiat będziński (22,13) i Siemianowice Śląskie (19,55). W 2021 r. (roku trwania pandemii) listę takich powiatów otwierają Siemianowice Śląskie (23,32) i Sosnowiec (19,68), natomiast miastem niechlubnie wyróżniającym się pod tym względem są Świętochłowice (24,06).

Rysunek 3. Przestępstwa kryminalne stwierdzone przez policję ogółem na 1000 mieszkańców w województwie śląskim w latach 2019–2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS (2023)

Rysunek 4. Przestępstwa gospodarcze stwierdzone przez policję ogółem na 1000 mieszkańców w województwie śląskim w latach 2019–2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z raportu GUS (2023)

W 2022 r. zjawisko przestępczości nasiliło się w Świętochłowicach (28,04), a także w Katowicach (25,57). Równie wysoka wartość tego wskaźnika cechuje Bytom (21,77) oraz Sosnowiec (20,53).

Wykrywalność przestępstw kryminalnych w województwie śląskim kształtuje się na średnim poziomie rok do roku, począwszy od 2019. W ostatnich czterech latach największą wykrywalność na tym terenie odnotowano w 2019 r. – na poziomie 68,7%. W tymże roku sześć województw cechowało się wyższym współczynnikiem wykrywalności niż województwo śląskie. W kolejnym roku takich województw było już siedem. W 2021 r. w województwie śląskim odnotowano wykrywalność na poziomie 66,5%, co dawało dopiero 10. miejsce w kraju. W 2022 r. wykrywalność wzrosła do poziomu 67% i ponownie już tylko sześć województw miało wyższą wykrywalność przestępstw kryminalnych (tabela 1).

Przestępstwa gospodarcze towarzyszą ludzkości niemal od samego początku i warto zwrócić uwagę, że należą do tych najbardziej wyrafinowanych oraz najtrudniejszych do wykrycia, gdyż najczęściej popełniane są pod przykrywką legalności – np. w sytuacji prowadzenia rzeczywiście istniejącego przedsiębiorstwa. Tego typu czyny zabronione występują niemal w każdej sferze rzeczywistości społeczno-gospodarczej współczesnego świata (Kraciuk, 2012).

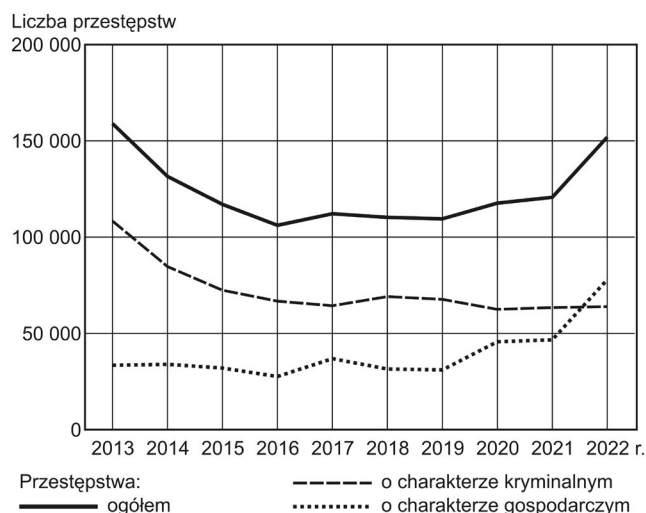
Zasięg przestępstw gospodarczych może być bardzo szeroki. Ma to swoje odzwierciedlenie w wielu definicjach czynów zabronionych (przestępstw gospodarczych). Warto przytoczyć jedną z nich. Erwin Zimmerli ujmuje przestępstwa gospodarcze jako czyny karalne, które naruszają interesy prawne chronione przepisami dotyczącymi obrotu gospodarczego oraz zarządzania dobrami majątkowymi należącymi do sektora publicznego (za: Górniok, 1993).

Wskaźnik przestępstw gospodarczych w 2019 r. (rysunek 4, por. s. 43) był wysoki w następujących powiatach: pszczyńskim (12,90), lublinieckim (11,51) oraz będzińskim (11,11). Miasto Dąbrowa Górnicza również miało wysoki współczynnik (11,56). W kolejnym roku (początek pandemii) widoczny jest wyraźny wzrost przestępczości gospodarczej w województwie śląskim i z roku na rok postępuje coraz bardziej. W 2020 r. najwyższy wskaźnik przestępczości gospodarczej cechuje: Piekary Śląskie (141,84), Rudę Śląską (76,99), powiat mikołowski (20,34) i Dąbrowę Górniczą (18,50). W roku 2021 najwyższą wartością tego wskaźnika charakteryzują się: Katowice (43,89), następnie powiat zawierciański (33,11), Sosnowiec (21,00) oraz Dąbrowa Górnicza (19,35).

Województwo śląskie zdecydowanie wyróżnia się na tle wykrywalności przestępstw gospodarczych stwierdzonych przez policję w Polsce (tabela 2). W każdym roku wskaźnik ten przekracza 80%. W 2020 r. oraz 2022 r. w województwie śląskim wynosił on odpowiednio: 90,5% oraz 87,8%.

6. DYNAMIKA PRZESTĘPCZOŚCI W WOJEWÓDZTWIE ŚLĄSKIM W LATACH 2019–2022

Aby lepiej zobrazować zjawisko przestępczości w województwie śląskim, sporządzono wykres liczebności czynów zabronionych na jego obszarze dla lat 2013–2022, na którym uwzględniono przestępstwa ogółem, przestępstwa o charakterze kryminalnym i gospodarczym (rysunek 5).

Rysunek 5. Przestępstwa stwierdzone przez policję w województwie śląskim w latach 2013–2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (2023)

Badając przestępstwa stwierdzone przez policję ogółem dla województwa śląskiego, w ostatnich dziesięciu latach możemy wyróżnić trzy wyraźne trendy. Od 2013 r. do 2016 r. widoczny jest trend spadkowy, od roku 2016 do roku 2019 liczba tych przestępstw utrzymuje się na stałym poziomie (z niewielkimi odchyleniami). Od 2019 do 2020 r. możemy zaobserwować trend wzrostowy, który wyraźniej zaznacza się później między rokiem 2021 a 2022. Analizując z kolei charakter przestępstw, wyróżnia się tutaj zdecydowanie przestępczość gospodarcza. Jej trend wzrostowy jest najbardziej widoczny w okresie 2019–2022. Porównując dane z dziesięciolecia, można zauważyć, że czas pomiędzy rokiem 2019 a 2022 jest szczególnie dla województwa śląskiego ze względu na zagrożenia wynikające z przestępstw.

Jak wynika z analizowanych danych dla poszczególnych jednostek administracyjnych (tabela 3, zob. s. 46), w 2020 r. obserwuje się spadek poziomu przestępczości w większości powiatów województwa śląskiego w stosunku do roku 2019. Zwiększenie poziomu przestępczości odnotowano w 12 z 36 powiatów, z kolei zmniejszenie w pozostałych 24.

Rok 2020 był przełomowy dla Polski z powodu pojawienia się pierwszego przypadku zakażenia wirusem

Tabela 2. Wykrywalność stwierdzonych przez policję przestępstw gospodarczych w poszczególnych województwach w latach 2019–2022

Województwo	Wykrywalność przestępstw o charakterze gospodarczym		Wskaźnik dynamiki 2019–2020	Wykrywalność przestępstw o charakterze gospodarczym w 2021 r.	Wskaźnik dynamiki 2020–2021	Wykrywalność przestępstw o charakterze gospodarczym w 2022 r.	Wskaźnik dynamiki 2021–2022
	2019 r.	2020 r.					
Śląskie	86,70	90,50	1,04	81,70	0,90	87,80	1,07
Dolnośląskie	75,10	68,00	0,91	61,30	0,90	62,00	1,01
Kujawsko-pomorskie	77,70	76,90	0,99	68,20	0,89	77,70	1,14
Lubelskie	82,40	75,30	0,91	72,30	0,96	64,90	0,90
Lubuskie	80,50	73,70	0,92	73,80	1,00	57,70	0,78
Łódzkie	82,60	79,30	0,96	80,70	1,02	67,00	0,83
Małopolskie	89,00	85,80	0,96	76,30	0,89	71,90	0,94
Mazowieckie	71,80	73,40	1,02	71,40	0,97	68,70	0,96
Opolskie	69,50	69,20	1,00	65,60	0,95	59,70	0,91
Podkarpackie	77,00	86,70	1,13	72,00	0,83	56,20	0,78
Podlaskie	80,70	77,90	0,97	68,30	0,88	81,80	1,20
Pomorskie	74,80	67,80	0,91	64,20	0,95	67,60	1,05
Świętokrzyskie	86,50	88,30	1,02	80,60	0,91	78,20	0,97
Warmińsko-mazurskie	75,80	75,70	1,00	61,60	0,81	69,80	1,13
Wielkopolskie	86,50	85,70	0,99	77,20	0,90	76,70	0,99
Zachodniopomorskie	93,80	88,50	0,94	87,90	0,99	83,00	0,94

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (2023).

SARS-CoV-2 – 4 marca poinformowano o jego obecności na terenie kraju. W kolejnych dniach sytuacja pogarszała się, a chorych przybywało, doprowadzając do wprowadzenia przez władze państwowe lockdownu, czyli czasowego zamknięcia ośrodków kultury, restauracji, siłowni, sektora *beauty*, ośrodków sportu i rekreacji. Jak prezentują dane GUS, wydaje się, że efektem tych decyzji był m.in. spadek przestępczości kryminalnej w większości powiatów. Lockdown jako konsekwencja pandemii stanowi element wzrostu przestępczości, utraty pracy lub jej ograniczenia. Jednak warto zwrócić uwagę, że razem z nim na przestępczość mogły wpłynąć też czynniki psychospołeczne, takie jak: apatia, depresja, relatywizm społeczny, obecne przed pandemią i nasilające się w czasie jej trwania (Cipora i Mielnik, 2022).

Na trend odmienny wskazują dane dotyczące przestępstw ogółem dla roku kolejnego, czyli 2021. Był to rok czasowego znoszenia nałożonych wcześniej obostrzeń i wzrostu inflacji spowodowanej pandemią oraz niestabilną sytuacją polityczną. Odnotowano wówczas wzrost przestępczości w 26 powiatach na 36 powiatów województwa śląskiego, w tym w 15 miastach na 19 miast na prawach powiatu. Porównując liczbę przestępstw w 2020 r. tylko w miastach, jej wzrost nastąpił w zaledwie 7 jednostkach, w pozostałych odnotowano

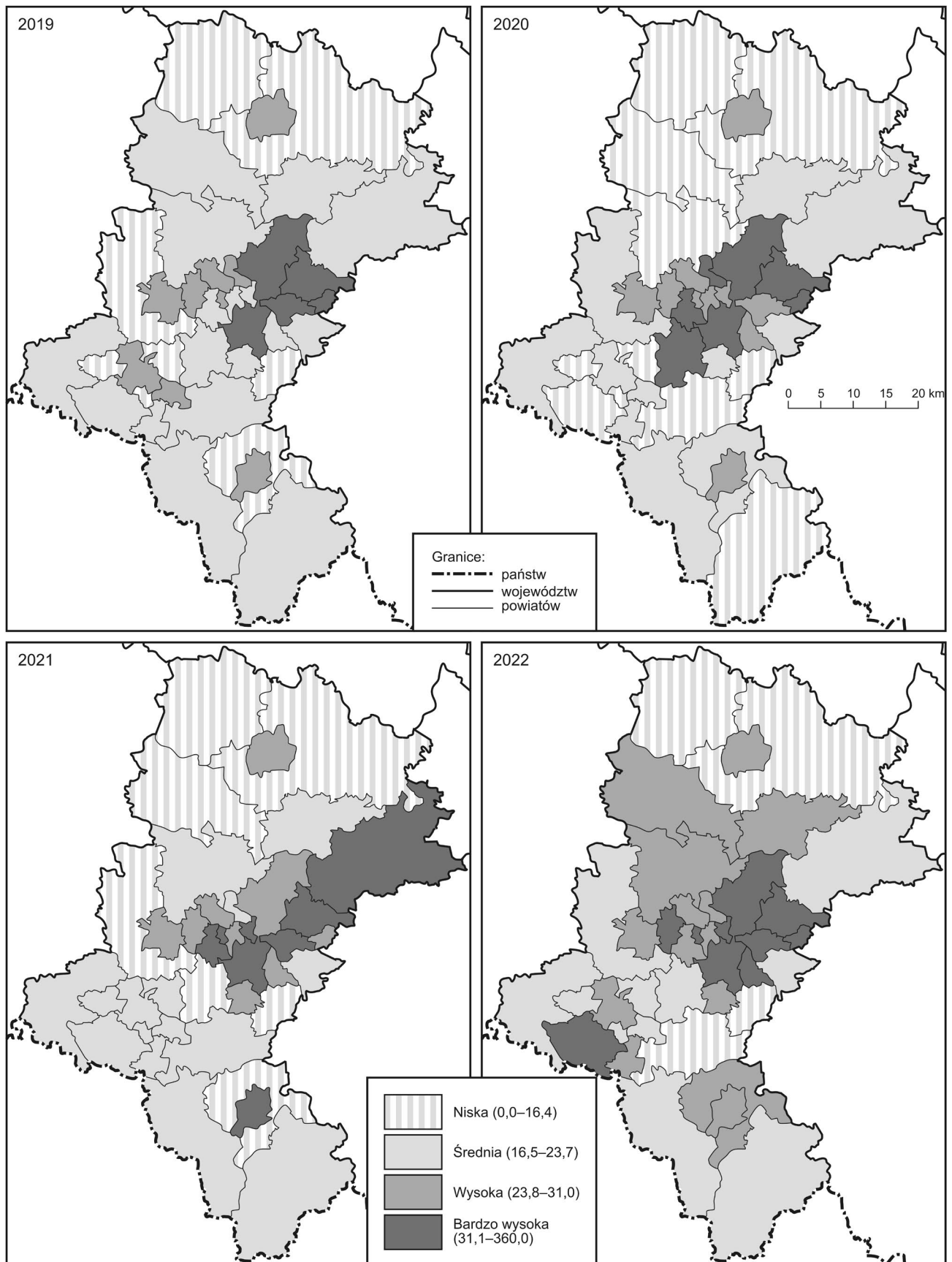
spadek. Wartości tego wskaźnika z 2022 r. potwierdzają, że przestępczość narastała, jednak w wolniejszym tempie. Wzrost zanotowano w 27 powiatach z 36 jednostek, co stanowi aż 75%. W 3 przypadkach wystąpiło ekstremalne zwiększenie liczby przestępstw – najwyższy wzrost w roku 2020 wykazano w Piekarach Śląskich (155) oraz w Rudzie Śląskiej (93), a w 2022 r. rekordową wartość odnotowano w Mysłowicach – aż 360 (por. tabela 3), z tego aż 342,9 to przestępstwa o charakterze gospodarczym, ale w większości dotyczące jednego przestępstwa – blisko 24 tys. zarzutów postawiono jednej osobie w sprawie sądowej, co wpłynęło na znaczne zwiększenie w tym mieście wskaźnika tego rodzaju przestępstw („Mysłowice na szczycie rankingu przestępczości gospodarczej”, 2023).

Biorąc pod uwagę dynamikę zmian przestępczości w województwie śląskim w porównaniu do 2019 r., w 2020 r. (początek epidemii) w 12 powiatach wzrosła liczba przestępstw ogółem stwierdzonych przez policję na 1000 mieszkańców. Najwyższy wskaźnik dynamiki cechuje Piekary Śląskie (5,75) oraz Rudę Śląską (4,47). Dla tych miast rok 2020, oprócz wyzwań związanych z pojawieniem się pandemii, przyniósł zmiany w strukturze zatrudnienia wywołane restrukturyzacją kopalń. W Piekarach Śląskich doszło do zamknięcia Kopalni Węgla Kamiennego Bobrek-Piekary, która była

Tabela 3. Dynamika przestępstw stwierdzonych przez policję ogółem na 1000 mieszkańców w województwie śląskim w latach 2019–2022 według powiatów

Powiaty województwa śląskiego	Przestępstwa ogółem na 1000 mieszkańców		Wskaźnik dynamiki 2019–2020	Przestępstwa ogółem na 1000 mieszkańców w 2021 r.	Wskaźnik dynamiki 2020–2021	Przestępstwa ogółem na 1000 mieszkańców w 2022 r.	Wskaźnik dynamiki 2021–2022
	2019 r.	2020 r.					
Będziński	34,76	40,58	1,17	29,42	0,72	41,02	1,39
Bielski	11,85	16,61	1,40	14,21	0,86	26,70	1,88
Bieruńsko-lędziański	16,36	13,83	0,85	16,22	1,17	13,59	0,84
Cieszyński	19,86	16,99	0,86	20,96	1,23	22,58	1,08
Częstochowski	10,87	10,16	0,93	11,16	1,10	11,10	0,99
Gliwicki	16,34	17,89	1,09	14,50	0,81	16,97	1,17
Kłobucki	10,16	9,63	0,95	11,76	1,22	9,95	0,85
Lubliniecki	22,30	14,39	0,65	15,44	1,07	25,66	1,66
Mikołowski	21,80	34,18	1,57	14,80	0,43	19,93	1,35
Myszkowski	21,86	20,20	0,92	17,11	0,85	27,94	1,63
Pszczynski	23,73	13,09	0,55	18,10	1,38	14,32	0,79
Raciborski	21,43	21,09	0,98	20,20	0,96	21,64	1,07
Rybnicki	11,67	12,69	1,09	16,45	1,30	16,45	1,00
Tarnogórski	18,80	16,29	0,87	19,72	1,21	24,33	1,23
Wodzisławski	19,86	14,03	0,71	22,81	1,63	35,75	1,57
Zawierciański	22,59	17,78	0,79	45,08	2,54	20,00	0,44
Żywiecki	17,77	12,31	0,69	20,05	1,63	20,90	1,04
Miasto Bielsko-Biała	31,11	27,04	0,87	31,29	1,16	31,20	1,00
Miasto Bytom	28,67	29,14	1,02	26,60	0,91	28,20	1,06
Miasto Chorzów	22,99	25,29	1,10	28,96	1,15	30,93	1,07
Miasto Częstochowa	25,03	24,32	0,97	26,43	1,09	24,69	0,93
Miasto Dąbrowa Górnicza	40,37	38,47	0,95	38,64	1,00	47,03	1,22
Miasto Gliwice	29,83	30,32	1,02	30,11	0,99	30,52	1,01
Miasto Jastrzębie-Zdrój	22,08	22,03	1,00	22,83	1,04	25,95	1,14
Miasto Jaworzno	19,56	18,03	0,92	17,83	0,99	18,59	1,04
Miasto Katowice	34,71	34,27	0,99	69,86	2,04	69,00	0,99
Miasto Mysłowice	20,63	23,93	1,16	25,45	1,06	359,31	14,12
Miasto Piekary Śląskie	27,08	155,61	5,75	21,34	0,14	25,44	1,19
Miasto Ruda Śląska	20,96	93,63	4,47	34,85	0,37	25,10	0,72
Miasto Rybnik	25,98	20,10	0,77	22,82	1,14	29,23	1,28
Miasto Siemianowice Śląskie	20,38	28,20	1,38	34,00	1,21	38,03	1,12
Miasto Sosnowiec	33,19	29,68	0,89	42,93	1,45	43,22	1,01
Miasto Świętochłowice	28,35	26,91	0,95	32,90	1,22	34,74	1,06
Miasto Tychy	22,90	18,88	0,82	24,81	1,31	24,89	1,00
Miasto Zabrze	28,70	24,69	0,86	26,47	1,07	37,09	1,40
Miasto Żory	24,45	19,45	0,80	19,69	1,01	22,19	1,13

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (2023).

Rysunek 6. Przestępstwa stwierdzone przez policję ogółem na 1000 mieszkańców w powiatach województwa śląskiego w latach 2019–2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (2023)

jednym z najważniejszych obiektów przemysłowych Piekar Śląskich. W Rudzie Śląskiej zamknięto Kopalnię Węgla Kamiennego „Pokój”. Wydarzenia te związane były z rządową strategią „Polityka energetyczna Polski do 2040 roku” (*Obwieszczenie Ministra Klimatu i Środowiska*, 2021). Działania te przyczyniły się do zwiększenia bezrobocia w trudnym okresie pandemii, kiedy to liczba miejsc pracy zmniejszała się, a wiele zakładów zamykano. Należy podkreślić, że dla miast konurbacji katowickiej, takich jak: Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Mysłowice, Katowice i Sosnowiec, obiekty górnicze stanowią część dziedzictwa kulturowego (Mazanek i Świat, 2022).

Porównując dynamikę przestępczości w roku 2020 i 2021, również widać jej wzrost. Liczba powiatów, w których odnotowano wzrost przestępczości, zwiększyła się ponad dwukrotnie. Najwyższą wartość wskaźnika dynamiki w tym czasie przypisuje się powiatowi zawierciańskiemu (2,54) oraz Katowicom (2,04). Widoczny wzrost przestępstw wynika ze zwiększenia liczby przestępstw o charakterze gospodarczym. Sytuacja ta odnosi się do początkowych przewidywań badaczy na całym świecie, którzy prognozowali wzrost przestępstw o charakterze gospodarczym (Halford i in., 2020).

W 2019 r. wysoki wskaźnik przestępstw stwierdzonych przez policję wyróżnia centralną część województwa śląskiego. W kolejnych latach możemy zaobserwować rozrost liczby powiatów z wysokim wskaźnikiem przestępstw ogółem. Na początku strefa takich powiatów rozrastała się o powiaty na południowy zachód od Katowic. W 2021 r. widoczny był już wzrost wskaźnika przestępczości w powiatach na północny wschód od Katowic oraz w powiatach w południowej części województwa śląskiego, w tym m.in. w Bielsku-Białej (rysunek 6, por. s. 47). W 2019 r. najwyższy wskaźnik przestępczości stwierdzonej został odnotowany w Dąbrowie Górniczej (40,37), powiecie będzińskim (34,76), Katowicach (34,71), a także Sosnowcu (33,19). W roku 2020 obserwujemy wyraźny wzrost wskaźnika przestępczości stwierdzonej w Piekarach Śląskich (155,61), a także w Rudzie Śląskiej (93,63). W obu przypadkach dominują przestępstwa o charakterze gospodarczym. W 2020 r. zaznacza się już różnica pomiędzy przestępczością o charakterze gospodarczym (znaczny wzrost) a przestępczością kryminalną (spadek), która w kolejnych latach tylko się pogłębia. W kolejnym roku widoczny jest wzrost wskaźnika przestępczości ogółem stwierdzonej przez policję w powiatach województwa śląskiego. Najwyższa wartość tego wskaźnika cechuje Katowice (69,86), powiat zawierciański (45,08), Sosnowiec (42,93), a także Dąbrowę Górniczą (38,64). W 2022 r. maksimum w tej mierze osiągają Mysłowice (359,31), ale wysoka wartość tego wskaźnika widoczna jest również w Katowicach (69,00), Dąbrowie Górniczej (47,03) oraz Sosnowcu (43,22). Biorąc pod uwagę ostatnie cztery lata, w czołówce powiatów o najwyższym

współczynniku przestępczości stwierdzonej klasyfikują się najczęściej: Katowice, Dąbrowa Górnicza i Sosnowiec. W tym zestawieniu pojawiają się również powiaty będziński oraz zawierciański.

7. PODSUMOWANIE

Bezpieczeństwo jest fundamentalne dla rozwoju poszczególnych państw. Na tle innych jednostek administracyjnych w Polsce województwo śląskie wyróżnia się dużą wykrywalnością przestępstw o charakterze gospodarczym. W każdym z analizowanych lat wynosi ona ponad 80%. Największa odnotowana wykrywalność przypada na rok 2020, czyli początek pandemii COVID-19 w Polsce. Słabiej na tle wykrywalności przestępstw o charakterze gospodarczym klasyfikuje się wykrywalność przestępczości o charakterze kryminalnym. W ostatnich czterech latach w województwie śląskim w 2019 r. odnotowano największą jej wykrywalność – na poziomie 68,7%. W tym samym roku sześć województw cechowało się wyższym współczynnikiem wykrywalności tych przestępstw niż województwo śląskie. Na tle pozostałych województw ten wskaźnik nie wyróżnia się znacząco w województwie śląskim.

Analizując występowanie przestępczości w latach 2019–2023, rok 2022 okazał się wyjątkowy dla województwa śląskiego. Po raz pierwszy liczba przestępstw o charakterze gospodarczym była wówczas większa niż liczba przestępstw o charakterze kryminalnym. Warto w tym przypadku zwrócić uwagę na Mysłowice, w których w 2022 r. aż 342,9 przestępstwa miało charakter gospodarczy. Większość wprawdzie dotyczyła jednego przestępstwa, ale wpłynęło to na znaczne zwiększenie wskaźnika przestępstw tego rodzaju ze względu na liczbę zarzutów postawionych jednej osobie (24 tys. w jednej sprawie sądowej) przez osoby pokrzywdzone.

Wyniki badań przedstawionych w niniejszym artykule oraz stwierdzone w literaturze naukowej trendy wskazują, że zmianie ulega charakter przestępstw – coraz więcej odnotowuje się przestępstw gospodarczych.

Z badań przeprowadzonych przez autora niniejszego artykułu wynika, że województwo śląskie cechuje się wzrostem liczby przestępstw stwierdzonych przez policję w latach 2019–2022. Trend wzrostowy widoczny jest w latach 2021–2022, kiedy województwo śląskie wyróżniało się wysokim udziałem przestępstw o charakterze gospodarczym. Przestępstwa takie cechuje intensywny trend wzrostu w latach 2020–2022. Związane jest to m.in. ze skutkami pandemii COVID-19, restrukturyzacją kopalń na terenie silnie powiązanego z nimi regionu oraz postępującym kryzysem gospodarczym.

Uwzględniając dynamikę zmian przestępczości w odniesieniu do roku przed wybuchem światowej pandemii, warto zaznaczyć, że wzrost liczby przestępstw

ogółem odnotowano w 12 powiatach. Porównując kolejne lata: 2020–2021, zauważono dwukrotny wzrost liczby powiatów, w których odnotowano zwiększoną dynamikę przestępczości pokrywającą się z okresem zamknięcia kopalń w Piekarach Śląskich i Rudzie Śląskiej oraz wprowadzeniem obostrzeń związanych z pandemią COVID-19 skutkujących likwidacją miejsc pracy w innych sektorach gospodarki, co zwiększało bezrobocie.

Mapowanie przestępstw stwierdzonych przez policję w województwie śląskim w czasie pandemii COVID-19, wykonane na potrzeby niniejszego artykułu, okazało się ważne z perspektywy podjęcia próby wskazania tych jednostek administracyjnych województwa, które cechowała wysoka wartość wskaźnika przestępczości o charakterze kryminalnym i gospodarczym. Pokazanie tych miejsc pozwoli zrozumieć panujące ówczesnie trendy w geografii przestępczości oraz może posłużyć sprawniejszemu zarządzaniu sektorem bezpieczeństwa.

BIBLIOGRAFIA

- Ahorsu, D.K., Lin, C.-Y., Imani, V., Saffari, M., Griffiths, M.D., Pakpour, A.H. (2020). The fear of COVID-19 scale: Development and initial validation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 20, 1537–1545. <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>
- Allen, C. (2021). Kryzys przestępczości z nienawiści? Analiza wpływu brexitu, terroryzmu, pandemii COVID-19 i ruchu Black Lives Matter na skalę przestępstw z nienawiści w dzisiejszym Zjednoczonym Królestwie. *Przegląd Policyjny*, 142(2), 61–72. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0015.2497>
- Asmundson, G.J.G., Taylor, S. (2020). Coronaphobia: Fear and the 2019-nCoV outbreak. *Journal of Anxiety Disorders*, 70, artykuł 102196. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2020.102196>
- Bąk, I. (2015). Struktura i typologia przestrzenna przestępczości w Polsce. *Ekonometria / Econometrics*, (4(50)), 43–61. <https://doi.org/10.15611/ekt.2015.4.03>
- Blachut, J., Krajewski, K. (2022). Przestępczość w Polsce w latach 2011–2020. W: M. Mozgawa, P. Poniatowski i K. Wala (red. nauk.), *Aktualne problemy i perspektywy prawa karnego* (s. 379–400). Wolters Kluwer Polska.
- Boba, R. (2005). *Crime analysis and crime mapping*. SAGE Publications.
- Bobowski, Z. (2004). *Wybrane metody statystyki opisowej i wnioskowania statystycznego*. Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości. https://wwszip.pl/wp-content/uploads/2017/07/08_Wybrane_metody_statystyki_opisowej_i_wnioskowania_statystycznego.pdf
- Bogacka, E. (2017). Problematyka badawcza z zakresu poczucia bezpieczeństwa człowieka w przestrzeni miasta. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica*, (27), 141–151. <https://doi.org/10.18778/1508-1117.27.10>
- Ciotti, M., Ciccozzi, M., Terrinoni, A., Jiang, W.-C., Wang, C.-B., Bernardini, S. (2020). The COVID-19 pandemic. *Critical Reviews in Clinical Laboratory Sciences*, 57(6), 365–388. <https://doi.org/10.1080/10408363.2020.1783198>
- Cipora, E., Mielnik, A. (2022). Wybrane aspekty medyczne i społeczne pandemii COVID-19. *Journal of Education, Health and Sport*, 12(1), 11–20. <https://doi.org/10.12775/JEHS.2022.12.01.001>
- Czarnecki, B. (2011). Przestrzenne aspekty przestępczości. Metoda identyfikacji czynników zagrożeń w przestrzeni miejskiej [monografia]. *Rozprawy Naukowe. Politechnika Białostocka*, (216). <https://pbc.biaman.pl/dlibra/publication/42728/edition/41311/content>
- Evans, D., Herbert, D. (red.). (2014). *The geography of crime*. Routledge.
- Francis, A.I., Ghany, S., Gilkes, T., Umakanthan, S. (2022). Review of COVID-19 vaccine subtypes, efficacy and geographical distributions. *Postgraduate Medical Journal*, 98(1159), 389–394. <https://doi.org/10.1136/postgradmedj-2021-140654>
- Gardocki, L. (2013). Pojęcie przestępstwa i podziały przestępstw w polskim prawie karnym. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia. Sectio G(Ius)*, 60(2), 29–40. <https://journals.umcs.pl/g/article/view/1197>
- Główny Urząd Geodezji i Kartografii. (2023, 31 grudnia). Państwowy rejestr granic i powierzchni jednostek podziałów terytorialnych kraju (PRG). Dane na dzień 31 grudnia 2023. *Serwis Rzeczypospolitej Polskiej*. <https://dane.gov.pl/pl/dataset/726,panstwowy-rejestr-granic-i-powierzchni-jednostek-podziaow-terytorialnych-kraju>
- Główny Urząd Statystyczny. (2023, 31 grudnia). Organizacja państwa i wymiar sprawiedliwości: Przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych. *Bank Danych Lokalnych*. <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica>
- Górniok, O. (1993). Koncepcja przestępstw gospodarczych w doktrynie niemieckiej a polityka kryminalna. *Państwo i Prawo*, 1, 60–68.
- Gruchola, M., Sławek-Czochra, M. (2021). “The culture of fear” of inhabitants of EU countries in their reaction to the COVID-19 pandemic – a study based on the reports of the Eurobarometer. *Safety Science*, 135, artykuł 105140. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2020.105140>
- Halford, E., Dixon, A., Farrell, G., Malleson, N., Tilley, N. (2020). Crime and coronavirus: Social distancing, lockdown, and the mobility elasticity of crime. *Crime Science*, 9, artykuł 11. <https://doi.org/10.1186/s40163-020-00121-w>
- Harrendorf, S. (2018). Prospects, problems, and pitfalls in comparative analyses of criminal justice data. *Crime and Justice*, 47(1), 159–207. <https://doi.org/10.1086/696042>
- Harries, K.D. (1974). *The geography of crime and justice*. McGraw-Hill.
- Herbert, D.T. (2014). Crime and place: An introduction. W: D.J. Evans i D.T. Herbert (red.), *The geography of crime* (s. 1–15). Routledge.
- Hooper, M.W., Nápoles, A.M., Pérez-Stable, E.J. (2020). COVID-19 and racial/ethnic disparities. *JAMA*, 323(24), 2466–2467. <https://doi.org/10.1001/jama.2020.8598>
- Jarynowski, A., Stochmal, M., Maciejewski, J. (2020). Przegląd i charakterystyka prowadzonych w Polsce badań na temat społecznych uwarunkowań epidemii COVID-19 w jej początkowej fazie. *Bezpieczeństwo Obronność Socjologia*, (1–2(13/14)), 38–87.
- Kancik-Koltun, E. (2021). Poczucie bezpieczeństwa zdrowotnego obywateli podczas pandemii COVID-19 w państwach Grupy Wyszehradzkiej. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, 19(1), 213–237. <https://doi.org/10.36874/RIESW.2021.1.12>
- Karpień, D. (2017). Przestępczość zorganizowana. *Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ*, 7(37), 4–21. https://tbsp.wpia.uj.edu.pl/documents/4137545/137283195/IPP_2017_3bdd9b74-4c47-4d32-b297-6f5f6a42aac0?page=4
- Kordowska, M., Poreda, A. (2022). Wpływ pandemii COVID-19 na działalność obiektów gastronomicznych na przykładzie bulwarów wiślanych w Warszawie. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego / Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society*, 36(2), 215–230. <https://doi.org/10.24917/20801653.362.14>

- Kraciuk, J. (2012). Przestępstwa gospodarcze w przedsiębiorstwach i sposoby ich przeciwdziałania. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, (51), 801–810. http://www.wneiz.pl/nauka_wneiz/frfu/51-2012/FRFU-51-801.pdf
- Krzysztofik, R. (2022). The socio-economic transformation of the Katowice conurbation in Poland. W: W. Cudny i J. Kunc (red.), *Growth and change in post-socialist cities of Central Europe* (s. 195–216). Routledge.
- Krzysztofik, R., Kantor-Pietraga, I., Spórna, T. (2020). Spatial and functional dimensions of the COVID-19 epidemic in Poland. *Eurasian Geography and Economics*, 61(4–5), 573–586. <https://doi.org/10.1080/15387216.2020.1783337>
- Krzysztofik, R., Kantor-Pietraga, I., Spórna, T. (2021). Multi-dimensional conditions of the first wave of the COVID-19 epidemic in the trans-industrial region: An example of the Silesian Voivodeship in Poland. *Sustainability*, 13(8), artykuł 4109. <https://doi.org/10.3390/su13084109>
- Kugiel, P. (2022, 14 kwietnia). Wpływ wojny na Ukrainie na bezpieczeństwo żywnościowe państw rozwijających się. *Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych*, (63(2482)). <https://pism.pl/publikacje/wplyw-wojny-na-ukrainie-na-bezpieczenstwo-zywnosciowe-panstw-rozwijajacych-sie>
- Lewandowski, M. (2022). Przestępczość a bezpieczeństwo społeczności lokalnych. *Przegląd Policyjny*, 146(2), 161–171. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0016.0162>
- Lipiński, K. (2020). Modyfikacje terminów przedawnienia karalności przestępstw, przestępstw i wykroczeń skarbowych oraz wykroczeń w związku z epidemią COVID-19. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, 24(2), 37–47. <https://www.czp.k.pl/index.php/zeszyty-archiwum/konrad-lipinski-modyfikacje-terminow-przedawnienia-karalnosci-przestepstw-przestepstw-i-wykroczen-skarbowych-oraz-wykroczen-w-zwiazku-z-epidemia-covid-19>
- Lisowska-Kierepka, A. (2020). Przestępczość jako zjawisko geograficzne? Przegląd badań nad zjawiskiem w świetle wybranych nauk. *Przegląd Geograficzny / Polish Geographical Review*, 92(2), 267–290. <https://doi.org/10.7163/PrzG.2020.2.6>
- Liu, Y.-C., Kuo, R.-L., Shih, S.-R. (2020). COVID-19: The first documented coronavirus pandemic in history. *Biomedical Journal*, 43(4), 328–333. <https://doi.org/10.1016/j.bj.2020.04.007>
- Mazanek, Ł., Świat, M. (2022). Polityka Energetyczna Polski do 2040 roku – perspektywy oraz wyzwania. *Zeszyty Naukowe Instytutu Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN*, (110), 51–63.
- Mordwa, S. (2012). Struktura i typologia przestrzenna przestępczości w Polsce – przykład wykorzystania walidacji liczby skupień w metodzie k-średnich. *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica*, 12, 89–110. <http://hdl.handle.net/11089/4002>
- Mordwa, S. (2015). Techniki GIS – w poszukiwaniu hot spotów przestępczości. *Archiwum Kryminologii*, (37), 279–302. <https://doi.org/10.7420/AK2015I>
- „Mysłowice na szczycie rankingu przestępczości gospodarczej”. (2023, 16 sierpnia). *ctMyslowice.pl*. <https://ctmyslowice.pl/arttykul/myslowice-na-szczycie/1466943>
- Obwieszczenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 2 marca 2021 r. w sprawie polityki energetycznej państwa do 2040 r. M.P., poz. 264. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20210000264/O/M20210264.pdf>
- Sargin, S., Temurçin, K. (2010). Crimes and crime dispersion in urban areas in Turkey. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, (13), 59–77. <https://apcz.umk.pl/BGSS/article/view/v10089-010-0005-2>
- Stańczyk, J. (1996). *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*. Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk.
- Stickle, B., Felson, M. (2020). Crime rates in a pandemic: The largest criminological experiment in history. *American Journal of Criminal Justice*, 45(4), 525–536. <https://doi.org/10.1007/s12103-020-09546-0>
- Stolarski, M.P. (2021). Wpływ pandemii COVID-19 na cyberbezpieczeństwo. *Cybersecurity and Law*, 6(2), 53–68.
- Supel, A., Przybylski, P., Domżał, P., Domalik, Z. (2022). Postrzeganie współczesnego bezpieczeństwa – wybrane aspekty. *Nowoczesne Systemy Zarządzania*, 17(4), 67–78. <https://doi.org/10.37055/nsz/158798>
- Sypion-Dutkowska, N. (2010). The spatial and temporal car crime analysis in Szczecin (Poland). W: T. Michalski i A. Kuczabski (red.), *Selected aspects of transformation in countries of Central and Central-Eastern Europe* (s. 153–189). Wydawnictwo „Bernardinum”.
- Sypion-Dutkowska, N. (2017). Rozmieszczenie przestępstw w miastach na prawach powiatu w Polsce. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna*, (38), 79–98. <https://doi.org/10.14746/rpr.2017.38.05>
- Śleszyński, P. (2021). Stages of spatial dispersion of the COVID-19 epidemic in Poland in the first six months (4 March–20 September, 2020). *Geographia Polonica*, 94(3), 305–324. <https://doi.org/10.7163/GPol.0207>
- Śleszyński, P., Kurek, S., Krzysztofik, R., Owsieński, J.W. (2024). Do variations in anomalous mortality in Europe in fall and winter of 2019–2020 tell us anything on the timing of SARS-CoV-2 outbreak? *Population, Space and Place*, 30(1), artykuł e2724. <https://doi.org/10.1002/psp.2724>
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. DzU 1997 nr 88, poz. 553. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>
- Wesołowska, E.A., Szerauc, A. (red.). (2002). *Patriotyzm, obronność, bezpieczeństwo*. Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku; Akademia Obrony Narodowej w Warszawie.
- Zimny, A. (2010). *Statystyka opisowa. Materiały pomocnicze do ćwiczeń* (wyd. 2 zmienione). Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie.

Artykuł wpłynął:

1 sierpnia 2024 r.

Zaakceptowano do druku:

9 maja 2025 r.

© by the author, licensee University of Lodz – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC-BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Funding information: University of Silesia in Katowice. **Conflicts of interests:** None. **Ethical considerations:** The Author assures of no violations of publication ethics and takes full responsibility for the content of the publication. **Declaration regarding the use of GAI tools:** Not used.